

**HORSENS-
HAMMER
ÅRBOG
1979**

VODSKOV SKOLE UNDER SKOLELOVEN 1814

Inden der indførtes undervisningspligt i Danmark i henhold til skoleloven af 1814, var der en hel del skoler rundt om i landet, men i mange sogne havde børnene ingen mulighed for at komme i skole. Der var på den tid mange mennesker, der aldrig fik lære at læse og skrive. Men i de hjem, hvor forældrene eller den ene af forældrene kunne læse og skrive, var det ret almindeligt, at prøvede at lære deres børn det. Og gennem degneundervisningen i kirkerne fik de lidt undervisning i kristendom. Denne undervisning gik ud på at lære børnene og de unge fadervor, de 10 bud og trosbekendelsen, og efter at konfirmationen i 1736 var indført af kong Kristian den 6., var det vist almindeligt i de fleste sogne, at folk havde de nævnte kundskaber i kristendom.

Da der indførtes almindelig undervisningspligt, var der sikkert mange forældre, der var glade for, at deres børn kunne få regelmæssig undervisning, og de har med glæde sendt deres børn i skole. Men på anden side har der også været en hel del hjem, hvor man havde en anden indstilling. Og en alvorlig hindring for børnenes skolegang har det været, at de fleste af dem skulle hjælpe til med arbejdet i hjemmet.

Den første lærer i Vodskov, Anders Jensen, har sikkert prøvet på, så godt han formåede, at få forældrene til at sende børnene i skole. Det har nok ikke altid været lige let for ham at få undervisningen lagt i faste rammer. Undervisningsfagene var på den tid: religion, læsning, skrivning og regning. Anders Jensen var ikke seminarieuddannet, men han har prøvet at give det videre, som han selv havde lært.

18. februar 1841 skrev pastor J.C.R. Lund, Udby pr. Rønnede (Sjælland), der fra 1830 til 1840 havde været sognepræst i Hammer, et brev til sin eftermand i Hammer, Rasmus Vilhelm Balsler.

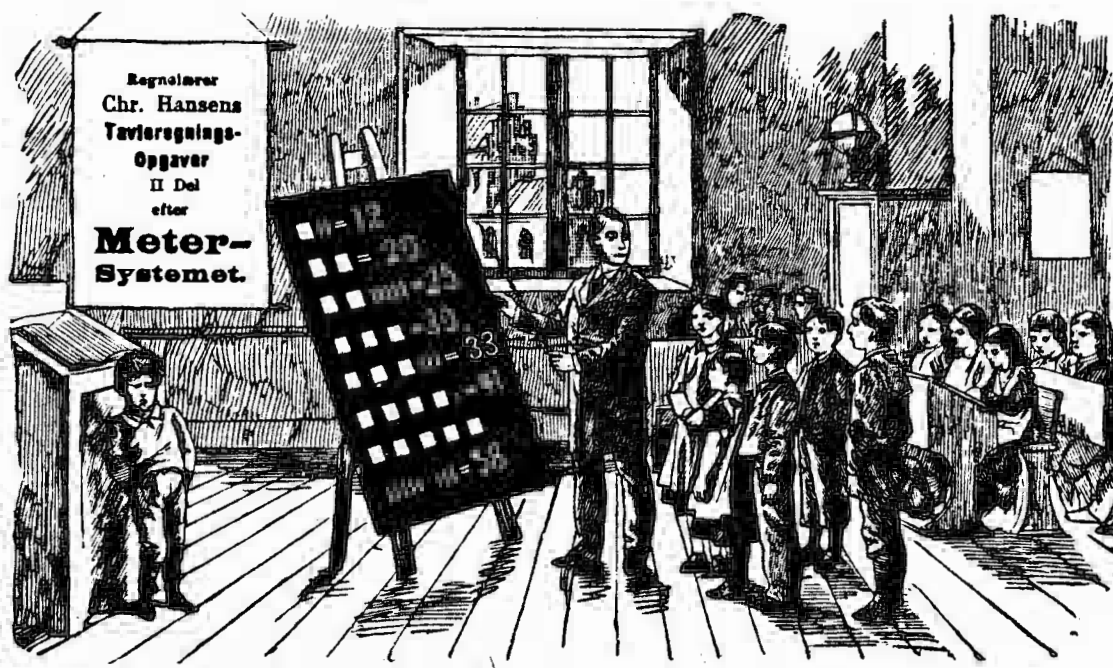
I dette brev giver han forskellige oplysninger om forholdene i Hammer og Horsens sogne. Om skolegangen i sognene skriver han: Om vinteren stadig, om sommeren der som overalt i Vendsyssel så ustadig, at der i flere måneder næppe kan holdes skole. Børnene er i almindelighed lige så lærvillige som lærnerne. (Citat fra "Fra Himmerland og Kjær Herred" 1973).

Derudover kan der i dag ikke oplyses meget om skolegangen i sognene i en stor del af forrige århundrede. På et eller andet tidspunkt begyndte man at undervise i fagene geografi og Dan-

markshistorie. Min mor, der var fra Tranholm i Horsens sogn har fortalt, at de nævnte fag blev indført i Horsens skole (Langholt) i hendes skoletid, der strakte sig fra 1869 til 1876, og man kan vel gå ud fra, at fagene indførtes i Vodskov skole på samme tid.

Ikke alle forældre var glade for, at der blev indført nye fag. Min mor fortalte, at en mand fra sognet gik til læreren, Laurits Hald, og beklagede sig over, at hans datter skulle spille tiden med sådan noget nymodens pjat som geografi og Danmarks-historie, for hun skulle hverken være præst eller degn.

I Vodskov skoles arkiv findes en vaccinations-protokol med undertitlen: Navne Til- og Afgangsliste for Vodskov Skole, påbegyndt i 1871 og underskrevet af Thorkild Pedersen, der var enelærer i Vodskov fra 1867 til 1894. De ældste elever, der er indført i denne protokol, er født 1857. I 1894 var denne protokol udskrevet. Der blev anskaffet en ny, som var i brug til 1973. I disse to gamle protokoller kan man altså finde navnene på de børn, der har gået i Vodskov skole i de 102 år fra 1871 til 1973. Efter 1973 er elevernes navne ikke mere skrevet i en protokol, men på kartotekskort.

Ovenstående billede findes på bagsiden af en gammel regne-bog, vi har i vor samling: "Regnelærer Chr. Hansens Tavleregnings-Opgaver (2den Del), omarbejdet efter Metersystemet". Bogen er udgivet af Gyldendal i august 1917, på hvilket tidspunkt den udkom i 46. oplag og dermed trykt i ialt 703.000 eksemplarer. Den har tilhørt frk. Ester Nielsen, Vodskov, der har dateret den: Vodskov d. 23. 10. 1922.

Hst.

Den ældste af protokollerne har en række påtegninger, der viser, at den har været set af skolekommissionen ved eksamen. Hvornår der første gang er holdt eksamen i Vodskov skole, kan ikke oplyses i dag.

Den første påtegning er fra 18. april 1872. Da var pastor Bekker i Hammer formand for skolekommissionen. Han flyttede i 1876 til Sulsted og efterfulgtes af pastor Krarup. Da præsten dengang var født formand for skolekommissionen, er de følgende påtegninger underskrevet af pastor Krarup, sidste gang ved forårseksamen 6. april 1881. Hvert år afholdtes eksamen i ældste klasse om foråret og i yngste klasse om efteråret. Eksamen blev overværet af skolekommissionen. I den ældste vaccinations- og indskrivningsprotokol er der bagfra i bogen i årene fra 1892 til 1894 indført eksamenslister, hvorpå alle børnenes navne, alder og bopæl samt faderens eller værgens navn er indført.

Den 25. april 1895 autoriseredes en særskilt eksamensprotokol af skolekommissionen for Horsens-Hammer pastorat til brug for Vodskov skole. Autoriseringen er underskrevet af O. Boeck, der på det tidspunkt var sognepræst i Horsens-Hammer.

Ved eksamen fik hvert barn karakter i fagene religion, læsning, retskrivning, skrivning, regning og skriftlæsning. Enkelte af børnene fik også karakter i fædrelandshistorie og geografi. Tillige fik de karakter for opførsel og flid, ligesom det blev noteret i eksamensprotokollen, hvor mange dage de havde besøgt skolen, og hvor mange dage de havde forsømt.

I følge eksamensprotokollen har der i tidsrummet fra 1895 til 1916 - foruden eksamen forår og efterår - været afholdt provstevisitats 6 gange og bispevisitats 1 gang. Det var nemlig i følge skoleloven af 1814 embedspligt for såvel provsten som biskoppen at føre tilsyn med skolens undervisning. Denne pligt afskaffedes, da der i 1937 kom en ny lov til afløsning af skoleloven fra 1814.

Efterhånden blev der ikke givet karakter til hvert enkelt barn i alle fag, og i stedet fik hele klassen fælles karakter, f. eks.: ret tilfredsstillende eller meget tilfredsstillende. Et sted står der i eksamensprotokollen, at prøven gav et tarveligt resultat i hovedregning, og et andet sted står der, at børnene var temmelig usikre i den lille tabel. I sang fik børnene gerne karakteren: meget tilfredsstillende, og et år fik de ros, fordi de kunne mange salmer. Ved disse udtalelser var det nok

lige så meget læreren som børnene, der blev bedømt af skolekommissionen.

Indtil 1910 var der ved Vodskov skole kun ansat 1 lærer, og børnene var inddelt i 2 klasser. Fra 1898 blev der desuden givet undervisning for småbørn i en såkaldt pogeskole eller forskole, hvor børnene lærte bogstaverne og tallene, så de kunne stave og regne lidt, når de begyndte i skolens yngste klasse.

Da det var ganske frivilligt for forældrene, om de ville sende deres børn til pogeskolens undervisning, var der selvfølgelig hvert år nogle børn, der kom i skole uden at kunne noget, men i mange hjem påtog forældrene sig den opgave at lære børnene at stave, og det var til stor lettelse for læreren, der skulle undervise flere årgange i samme klasse, at de færreste nybegyndere skulle til at lære bogstaverne. Denne undervisning er givet forskellige steder i Vodskov, og desværre fremgår det ikke af skolens protokoller, hvem der har været lærerinder i pogeskolen. I 1904 havde den til huse i "Klemmen" vest for Vodskov. Lærerinden var på det tidspunkt Anna Jensen, datter af husmand Chr. Jensen, "Klemmen". Fru Laura Ersted har også af og til forstået denne undervisning. Der har i årenes løb været ansat forskellige unge piger til at udføre dette arbejde, men deres navne findes ikke i skolens protokoller. Der findes ingen elev-protokol fra pogeskolen. Men i de fleste år fra 1898 til 1909 er elevtallet medtaget i Vodskov skoles årlige beretning om skolens undervisningsforhold, der findes i den gamle embedsbog.

I året 1903 blev skolejorden forpagtet ud. Før den tid var det sikkert almindeligt i Vodskov skole, ligesom det var i andre skoler, hvor læreren havde skolejord, at de store børn udførte en hel del af arbejdet ved skolens landbrug. Der var altid nogle børn i ældste klasse, der var glade for at komme i stalden og laden eller på marken en gang imellem i stedet for at sidde i skolestuen.

Skolejorden blev solgt i juli 1907. Prisen var 875 kr pr tønde land, ialt 3750 kr + 700 kr for en englod på 13460 kvadratalen.

Der var tit mange børn i hver klasse, og da der var flere årgange sammen, var det meget almindeligt, at de ældste og dygtigste børn i en klasse hjalp læreren, især i regnetimerne. Dette har temmelig sikkert også været praktiseret i Vodskov skole.

De store børn gik ikke ret meget i skole om sommeren, fordi de måtte hjælpe til med arbejdet i hjemmene. Til gengæld gik de

små børn kun i skole et par dage om ugen om vinteren, og da fik de store børn mest undervisning.

De børn, som skulle udføre noget arbejde hjemme, inden de kom i skole, skulle meget tidligt op og var ofte meget søvnige i skoletiden.

I Vodskov skoles embedsbog findes der flere skoleplaner, som er vedtaget af Horsens-Hammer skolekommission. Den ældste er fra 1900, og er vedtaget 1/8 1900.

I følge denne plan skulle øverste klasse gå i skole 4 dage om ugen fra 1. november til 20. maj. Nederste klasse skulle i samme tidsrum gå i skole 2 dage om ugen. Fra 20. maj til 30. september skulle de store børn kun gå i skole 1 dag om ugen, mens de små skulle gå 5 dage. I oktober skulle hver klasse gå i skole 3 dage om ugen, og der var sommerferie hele august måned.

Før 1877, da præstegården blev flyttet fra Hammer til Horsens, foregik konfirmationsundervisningen i Hammer præstegård, den nuværende Hammergård. Børnene fra Vodskov måtte da gå ad de dårlige veje gennem Hammer Bakker, når de skulle til præst. Det har været en besværlig vandring, når sneen om vinteren lå højt i hulvejene. Dengang havde de børn i Hammer-Horsens pastorat, der boede længst væk fra præstegården, f. eks. i Vesterladen, Tveden og Folstedgården i Horsens sogn, henved en halv snes km til præstegården.

Efter at præsten var flyttet til Horsens, foregik undervisningen der. Afstanden var den samme for børnene i Vodskov, men der var bedre vej til Horsens end til Hammer. Der var grusvej, medens vejen gennem bakkerne kun var sandede hjulspor. Undervisningen fandt selvfølgelig sted på de dage, da børnene ikke skulle i skole.

Efter at Sæbybanen var åbnet i 1899, tog nogle af børnene, der skulle til præst, somme tiden med toget til Langholt. Billetten måtte forældrene selv betale, så toget blev sikkert kun benyttet, når vejret var rigtig dårligt. Først i årene efter 1910 blev det efterhånden almindeligt, at børn kunne cykle. Før den tid måtte de gå på deres ben den lange vej.

Om vinteren var skoletiden fra 9 til 12 og fra 13 til 16. Om sommeren var skoletiden fra 7 til 13. Af hensyn til udnyttelsen af de store børns arbejdskraft i hjemmene blev der imidlertid på et eller andet tidspunkt indført den ordning, at de store børn om sommeren allerede mødte kl. 6 og fik fri kl. 12.

Skoleplanerne blev revideret hvert 10. år. På den plan, der blev vedtaget i året 1900, står der: "Den daglige undervisnings-

I Landsbyen Jelling, som ligger $1\frac{1}{2}$
 Mil nordvest for Vejle, findes de to
 mærkeligste Gravhøje i hele Norden:
 Kong Gorms og Dronning Thyras Høje.
 I den sidste Høj, den nordlige, er et
 rummeligt Gravkammer, hvori vistnok
 saavel Gorm den Gamle som
 Thyra Danebod ere stædt til hvile.

På side 3 er omtalt "skriftlæsning". Hertil
 anvendte man særlige skriftlæsningsbøger.
 Ved hjælp af disse bøger øvede man læsning
 af håndskrift, dels den almindelige skrå-
 skrift og dels den gamle danske skrift
 (=gotisk skrift). Den gamle danske skrift
 var i 1875 i skolerne blevet afløst af det,
 vi i dag kalder skråskrift. Alligevel medtog
 man fortsat den gamle skrift i skriftlæ-
 sningsbøgerne. Det kunne jo være nyttigt at
 kunne læse et brev fra en gammel bedstemoder.

Her er vist en skriftprøve (side 15) fra en
 skriftlæsningsbog, der i klassesæt blev an-
 skaffet til Vodskov skole 1908.

("Skriftlæsningsbog for Skolen og Hjemmet"
 ved C.A.Thyregod og P.A.Holm.)

"Oversættelse" af de otte linier, der er
 skrevet med gammel dansk skrift:

I Landsbyen Jelling, som ligger $1\frac{1}{2}$
 Mil nordvest for Vejle, findes de to
 mærkeligste Gravhøje i hele Norden:
 Kong Gorms og Dronning Thyras Høje.
 I den sidste Høj, den nordlige, er et
 rummeligt Gravkammer, hvori vist-
 nok saavel Gorm den Gamle som
 Thyra Danebod ere stædt til Hvile. Hst.

tid er om sommeren fra kl. 7 til 1, og om vinteren fra kl. 9 til
 12 og 1 til 4". Da undervisningsplanen blev revideret i 1910,
 blev dette afsnit af planen ændret til: "Den daglige undervisnings-
 tid er om vinteren fra kl. 9 til 4, om sommeren for de ældste
 klasser fra kl. 6 til 12, for de yngste klasser fra kl. 7 til 1".

Ved revisionen af skoleplanen i 1920 er undervisningstiden
 om sommeren for de store børn igen angivet at skulle være fra
 kl. 7 til 1. Jeg var selv elev i Horsens Byskole (Langholt) fra
 1.5.1908 til 30.4.1915 og måtte i årene fra 1911 til 1914 møde
 om morgenen kl. 6 i sommerhalvåret. Men jeg mener at kunne huske,

7

at de store børn også før 1910 måtte møde kl. 6 om morgenen. Det ser altså ud til, at man på et eller andet tidspunkt har ment, at det ville være praktisk at lade de store børn møde så tidligt, så de kunne komme en time før hjem, selv om det ikke var nævnt i undervisningsplanen.

Mange mennesker måtte på den tid ofte gå en lang vej om morgenen for at komme til deres arbejdsplads og måtte derfor meget tidligt op, så man har vel ikke følt det så unaturligt, at også børnene skulle møde tidligt i skolen.

For nogle år siden traf jeg en gammel dame, som fortalte, at da hun i årene 1906 til 1909 havde plads hos købmand J.L.Thomson i Langholt, der dengang havde forretning i det hus, som nu har nr. 2 på Horsens Kirkevej, skulle hun om sommeren være i butikken allerede kl. 6 om morgenen af hensyn til de kunder, der ville handle, før de mødte på arbejde.

Skoleloven af 1814 fik en levetid på 123 år, men efterhånden følte man, at det blev nødvendigt at lave en ny lov, da det danske samfund i løbet af de mange år var blevet meget forandret. Den ny skolelov kom i 1937.

Ved Vodskov skole har følgende lærere været ansat under skoleloven af 1814:

1. Anders Jensen, 1817 - 1857
2. Lars Christian Berthelsen Vestergaard, 1857 - 1860
3. Ole Andreas Frederiksen, (Ajstrup) 1860 - 1867
4. Torkild Pedersen, 1867 - 1894
5. Sigurd Johan Ersted, 1894 - 1934
6. Karen Fogh Kristensen, 1910 - 1911
7. Christina Lehmann, 1912 - 1920
8. Alexandra Hjortnæs, 1921 - (1947)
9. Marius Jeppesen, 1935 - (1968)

Vodskov, den 2. maj 1978.

M. Jeppesen

M. Jeppesen er født på Østergaard i Tranholm, Horsens sogn den 23. august 1901. Han blev ansat som førstelærer ved Vodskov skole i 1935. I 1966 blev han udnævnt til skoleinspektør ved samme skole. Han tog sin afsked i 1968.

Hst.

HORSENS-HAMMER LITTERATUR

Her bringes en fortegnelse over den Horsens-Hammer-litteratur, der indtil nu (april 1979) er indsamlet til Horsens-Hammer lokalhistoriske arkiv. Henvendelse vedr. arkivet kan ske til lærer Johs. Høgsted Jensen, Møgelbjergvej 58, Vodskov (tlf. 08-293171).

"Banken for Nørresundby og omegn". Jubilæumsskrift udsendt i 1948 i anledning af bankens 50 års jubilæum. Heri er en omtale af sagfører Olesen (side 21-23).

A.S.Billing: Hammer Bakker/ Kort geologisk indledning. ("Orienteringsfagene", nr. 2, 1966. Duplikeret hefte. 14 sider om emnet).

Oscar Boeck: Afskedsprædiken i Horsens-Hammer Kirker d. 5.jan. 1896 og Tiltrædelsesprædiken i Lønborg-Egvad Kirker d. 12.jan. 1896.

"Bygningsvedtægt for Horsens-Hammer Kommune". 1964. Heri kortbilag der viser de områder der på dette tidspunkt var udlagt til etageboligbebyggelse, åben og lav boligbebyggelse og erhvervsbebyggelse i Vodskov, Langholt, Grindsted og Uggerhalne.

"Centralinstitutionen Vodskov 1916 - 1966". 15 sider. (Særtryk af Centernyt V - nr. 2)

Chr. Christensen: Om Kjær Herreds Tingsteder og Fleskum Herreds ældste Tingsted. 1916. (Særtryk af Samlinger til jydsk Historie og Topografi). Fyldig gennemgang af tingstedet i Hammer Bakker.

Chr. Petresch Christensen: Hammer Bakker i gamle dage. Udsendt af Historisk Samfund 1965. 56 sider.

Sigurd Ersted: Ringen - en Landsbylærers Optegnelser. 1949. S.E. var førstelærer i Vodskov 1894 - 1934.

"4 vandringer i Hammer Bakker" Udgivet af Aalborg Turistforening. 8 sider.

"Forslag til ændringer vedrørende Vodskov Dispositionsplan." Udarbejdet af Langholt borgerforening, Grindsted og omegns borgerforening, Vodskov borger- og grundejerforening samt Vodskov erhvervsforening. Marts 1978.

"Gaa-bog", Fjorten fodture i Aalborgs omegn. Heri også en Hammer Bakker-tur.

Niels Hald: De sidste amatør-fiskere i Horsens-Hammer. (Fra Himmerland og Kjær Herred, 1946. Artiklen er optrykt i Horsens-Hammer Årbog, 1978).

Niels Hald: Horsens Kirke.
Duplikeret hefte. 6 sider.

Niels Hald: Vore Mejerier.
Fotokopier af en artikel-serie der omkring 1950 blev bragt i et lokalt annonceblad.

Viggo Hansen: Vore landsbyers alder og struktur.
(Geografisk Tidsskrift, 58.bind, 1959).
Bl.a. et stykke Grindsted-historie på grundlag af 1688-matriklen.

Niels Hedin: Hammer Bakker.
Den store bog om Hammer Bakker. 2.udg.1976.

"Horsens Andelsmejeri - 1930 - 1.oktober - 1955".
Jubilæumsskrift. 12 sider.

Horsens-Hammer kommunes skattebog 1947 - 48.

Horsens-Hammer kommunes skattebog 1948 - 49.

Horsens-Hammer kommunes skattebog 1959 - 60.

Horsens-Hammer Sparekasse, 1869 - 21.april - 1919.
Jubilæumsskrift 1919. Ved Niels Hald.

Horsens-Hammer Sparekasse, 1869 - 1944.
Jubilæumsskrift 1944. Ved Niels Hald.

Horsens-Hammer Årbog 1977.

Heri:

M.Jeppesen: Lidt om Vodskov bys historie.

Sigurd Ersted: Fremling, stands! Se, Naturen dig maler
(Vodskov-sangen).

L.Henriksen: Ved Gjølbo-Karens Tomt.

N.Hald: Da slavekrigen nåede til Langholt.

M.Jeppesen: Margrethe Jensen.

W.Jessen: Kunstnere i Hammer Bakker.

Horsens-Hammer Årbog 1978.

Heri:

M.Jeppesen: Skolebygninger i Vodskov.

W.Jessen: Ja, selv om verden....(Horsens-sang).

N.Hald: Fiskeri ved Horsens-Hammer.

B.Kragelund: På besøg hos William Jessen.

H.Christensen: Arbejdsmændenes Fagforenings jubilæum 1944.

M.Bille-interview med Simon Nielsen.

Erling Fischer: Midsommersang.

C.Klitgaard: Vendsysselske Veje. 1936.

Heri er omtalt de gamle veje i Hammer Bakker.

"Langholt-pjece, sept.76".

Udgivet af Borgerforeningen for Horsens og omegn.

Heri bl.a.

Aage Th. Larsen: Et tilbageblik (Langholt-historie)

Carl Hald: Horsens op mod vor tid.

Thøger Larsen: En digt-cyklus om Hammer Bakker.

Skrevet 1924. Nogle af disse digte er trykt i Hedins bog om Hammer Bakker. Digtsamlingen er udg. 1968.

Henrik Møller: Førstelærer Niels Hald til minde.
Mindeord i "Fra Himmerland og Kjær Herred", 1954.

"Pensionistbyen Liselund".
16-sidet pjece, udgivet ved Liselunds 10 års jubilæum i 1977.

Bjørn Sandst: Fra spejdertroppen på skolehjemmet i Vodskov.
(Tidsskriftet "Kellers Minde", sept. 1955.)

Bjørn Sandst: Spejderarbejde på skolehjemmet ved Vodskov.
(Særtryk af "Nordisk tidsskrift for åndssvageforsorg" 1955).

"Sundhedsvedtægt for Horsens-Hammer kommune". 1951.

Per Thomassen: Fra vinter til sommer, dagbogsblade fra Hammer
Bakker. 1971. Tegninger og digte.

Per Thomassen: Om formning som fag i skolen for åndssvage.
(Tidsskriftet "Formning", nr. 1, 1965).
Erfaringer fra undervisningen på skolehjemmet i Vodskov.

"Vejvedtægt for Horsens-Hammer kommune". 1944.

B.Wilcke og P.Thomassen: Vodskov-Østervrå-banen.

"Vodskov Dispositionsplan".
Udarbejdet af Aalborg kommune 1977.

"Vort sogns historie i 100 år".
Omhandler en række nordjyske sogne. Kortfattet (ca. svarende
til Trap). Endvidere en række små biografier over en del af
sognenes indbyggere.

Kr.Værnfeltdt: Langholt (Hovedgaard).
Kr.Værnfeltdt: Striben.
Begge artikler findes i Fra Himmerland og Kjær Herred, 1952).

Kr.Værnfeltdt: Korset ved vejen.
Fra Himmerland og Kjær Herred, 1958. Omhandler det mindekors,
der står i vejkanten nær Engholm.

"Aalborg Amt". Redaktion Axel Holm. 1946.
Heri er der bl.a. en række biografier over beboere i Horsens-
Hammer.

"Åndssvageanstalten ved Vodskov". 16 sider.
Artikler af G.Wad og F.Behrendt.

"Åndssvageanstalten ved Vodskov, 1958". 16 sider.
Artikler af G.Wad og F.Behrendt.

"Åndssvageforsorgens Personaleforbund, Vodskov Afdeling".
Udgivet i anledning af 50 års jubilæet i 1967.

MAGISTER BENT I HAMMER

Fra reformationen til 1760 hørte de fire store vendsysselske sogne, Horsens, Hammer, Sulsted og Ajstrup til et pastorat med præstegård i Hammer. Præsteembedets indehavere havde som følge af den store præstegårds beliggenhed umiddelbart ved den gamle kongevej gennem Vendsyssel gæsteligt overfor "Kongelig Maje-stæt", når denne gæstede "Landet nord for lov og ret". Der var derfor tradition for, at embedet skulle besættes med ansete, repræsentative mænd; intet sognekald i Vendsyssel kan derfor opvise en så betydelig række myndige og dygtige prælater i nævnte tidsrum som Hammer.

De fleste præster i Hammer synes at have været gode kirkens mænd, der tog sig deres store embede alvorligt, og vi træffer f. eks. sjældent en Hammer-præst i tingbøgerne. En undtagelse her danner magister Bent, hvis præstevirksomhed ikke synes at skyldes noget helligt kald.

Han blev født i Aalborg den 10. oktober 1625 som ældste søn af tolder Hans Sørensen - der 1625 - 30 også var kgl. borgmester - og Ane Bentsdatter, som var datter af borgmester Bent Hansen i Randers, hvis navn ialtså arvedes af dattersønnen i Aalborg. Bent Hansen synes at have været "et godt hoved"; efter at have taget studentereksamen fra latinskolen i Aalborg, studerede han teologi tog embedseksamen i en ung alder, og den 20. maj 1655 blev han magister.

1658 blev embedet i Hammer ledigt ved den fromme magister Erich Nielsens død. Den unge, begavede Bent Hansen har ved sit slægtskab med adskillige indflydelsesrige mænd i Aalborg sikkert haft let ved at opnå bevågenhed hos kirkens patron, så han i en alder af kun 33 år bliver indehaver af det store embede. Dets indtægter blev dog nok, såvel på grund af de overståede som forestående krige noget af en skuffelse for ham, og det blev blandt forarmede menigheder, han kom til at virke.

Hans slægt synes dog i de tider, da så mange blev fattige, at have forstået at "salvere" sig; skønt der i tolderens hjem var 10 børn, efterlod Hans Sørensen sig ved sin død i 1651 guld og perler for 367 daler og sølvtøj for 725 daler, ligesom hans bo skænkede de fattige i Aalborg 66 rd. 4 sk.

Den 4. december 1659 holdt magister Bent bryllup med Margre-

the Axeldatter Aand, datter af ridefogden på Dronningborg ved Randers, Axel Christensen Aand. Præsten kom ved dette giftermål i slægt med den ensete og rige dr. med. Niels Jespersen, der var en halvbroder til hans hustru. Doktoren, der boede i Aalborg, hvor han ejede såvel jord som ejendomme, tilbragte megen tid på rejser i udlandet; når han var hjemme, var han en hyppig gæst hos svogeren i Hammer, og da han også havde studeret teologi, prædikede han flere gange i pastoratets kirker. Forøvrigt blev Niels Jespersen gift med Bent Hansens søster, Kirsten, en anden søster var gift med borgmester Urbansen, Aalborg. En broder til Bent Hansen var dr. med. Søren Hansen, praktiserende læge i Aalborg, og en morbroder, dr. Niels Bentsen, var også læge der.

For disse ansete og rige storborgere synes den Hammer Præst, der sikkert var et helt finansi-gen, at have været rådgiver i pengesager. Da svenskekrigen udbrød, drog Niels Bentsen til udlandet og overdrog til søstersønnen at forvalte hans ejendomme i Aalborg. Efter krigens slutning afkrævede præsten morbroderen 234 rdl., som han havde udlagt til svenskerne i brandskat, men Niels Bentsen ville ikke betale, og det kom til retssag. Dommen gik doktoren imod, idet han dømtes til at betale præsten, "hvil han i så måde for hans gård og ejendom at konservere godvilligen udgivet haver med påløbne renter såvelsom billige og bevislige omkostninger".

Ligesom nu søgte adskillige borgere den gang at ombytte penge med ejendom, og man tager næppe fejl ved at antage, at Bent Hansen har været mellemmand ved flere ejendoms-køb; hans broder Søren Hansen ejede således i 1664 to gårde og et hus i Hammer sogn (Vodskov), og præsten købte også selv ejendomme.

Når det i præsteembedets protokol hedder, at "Bent Hansen må have været en agtet og anset mand, da han var meget formuende", er dette sikkert kun halv sandhed. Antagelig har han været både agtet og anset i Aalborg, men efter alt at dømme var han ikke særlig agtet og afholdt af sine sognebørn, og der er ingen tvivl om, at han fandt sig mere hjemme blandt de rige Aalborg-borgere end blandt de fattige bønder i hans pastorat; derom vidner nemlig de mærkelige private anmærkninger, han undertiden gør i sine kirkebøger, som også de mange stridigheder, han har med sognefolkene.

1667 skriver han i Sulsted kirkebog efter at have begravet Mads Pedersen, der havde tjent præsten i Ulsted i 10 år og på Agdrup i 38 år: "Schamme maa di sig, som han i sit Ansigts Sved haffde adskurt (tjent), ti der bleff icke en Sk. aabenbaart efter ham, for hvilcke hans Legem kunde bliffue i Jorden bestediget.

Dit ehr at befrycte, at hand will giæste efter Døden hans Creditorer!". -Præsten er åbenbart blevet i dårligt humør, fordi der ikke kunne ydes ham en ordentlig "sjælegave" for begravelsen!

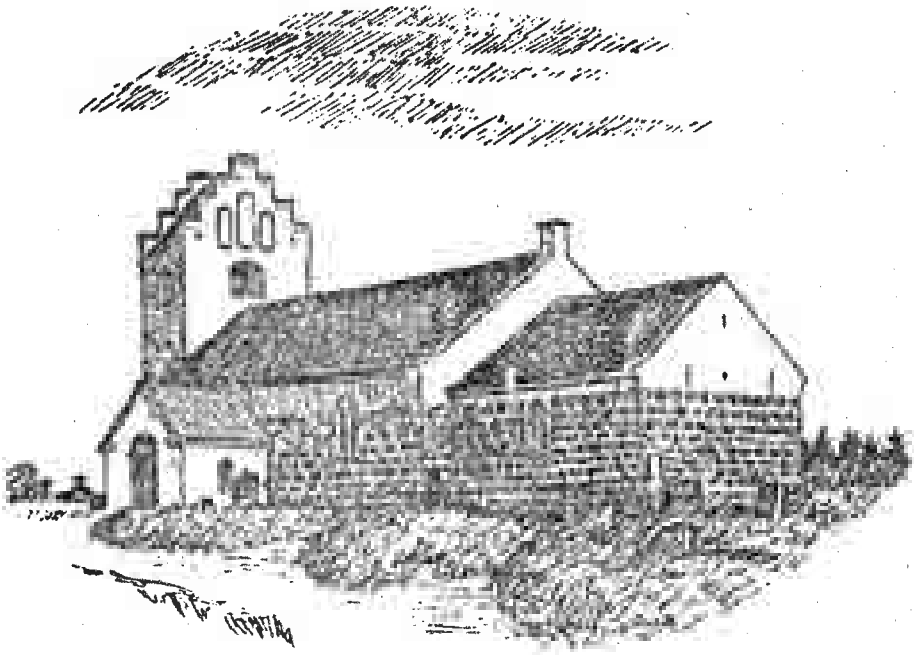
D.12.juli 1663 døbtes et barn i Aistrup kirke, og Bent Hansen indfører da fadderne således: "velb. Gregers Høg til Vang, velb. Frederik Rodsteen, velb. Jomfru Kirstine Bech, velb. Fru Marie Høg oc tuende andre ingerals (ubetydelige) Personer nafflig Hans oc lille Las, som drøntet bag efter som elendige Syndere og Mennesker uden Betydning, ach, hvor er dit got, naar Krage søger Mage!".

Man spører i disse anmærkninger såvel Bent Hansens kærlighed til mammon som hans overlegenhed overfor sine sognebørn; men disse lyder kommer stærkere frem gennem tingbørgernes oplysninger om ham.

1661 har magisteren strid med gårdfæster Niels Ibsen Smed på Tveden

i Sulsted sogn angående en kornrestance; en dag kommer han junkerligt udstyret med ridepisk, sporer osv. ridende til Tveden og forlanger at tale med manden, som desværre ikke er hjemme. Præsten lader derfor sin vrede gå ud over konen, overfor hvem han beskylder manden for at være en tyv og skælm, og såvel konen som en tjenestekarl får en bunke skældsord. Skønt begge på tinget vidner, at præsten har brugt nævnte skældsord og opført sig brutalt, ses sagen ikke at føre til noget resultat for klageren.

1664 bliver præsten igen stævnet for tinget, denne gang af en bonde fra Brødland, der besværer sig over, at Bent Hansen en søndag viste ham og konen bort fra skriftestoeln, med de ord:

Hammer kirke, tegnet af Richard Nielsen. Vi kender tegningen fra Horsens-Hammer menighedsblad. Billedhugger William Jessen drev som bekendt i mange år et lille bogtrykkeri i Gl.Vodskov. Han trykte bl.a. menighedsbladet og fik sin ven Richard Nielsen til at lave tegninger af Vodskov, Horsens og Hammer kirker til bladet.

Hst.

"Jeg kender Eder ikke for en Lem i min Menighed!" Klageren og hans hustru havde efter præstens mening ikke i år og dag deltaget i altergangen, og desuden havde præsten beskyldt ham for hor.

I 1670 fik magister Bent en lang og bitter strid med sognemændene i Horsens, som anførtes af den ansete Christen Jepsen, Lyngdrup, angående en offersag. Præsten forlangte sit offer 2.påskedag i stedet for første, idet han ikke kunne prædike i alle fire sognekirker på en dag. Dette modsatte sognefolkene sig og klagede over, at præsten bededag efter påske havde sagt, at de, som ikke var i kirke 2. påskedag og gav ham sit offer, skulle på dommedag høre: "Gaar bort I stinkende Geder og Bukke i den evige Ild. Der har I Eders Dom!" Sagen får et stort omfang, begge parter indstævner en mængde vidner, men sognemændene synes at have båret sejren hjem.

Om dette nederlag har knækket den myndige prælat, kan selvfølgelig ikke nu påvises, men han døde uventet kort efter nævnte sags afslutning den 22.september 1672 efter at have prædikeret i Sulsted og Aistrup kirker. Han havde før sin død skænket 300 rdl. til Vor Frue Kirke i Aalborg, og her blev han begravet. Tre år efter gifter enken sig med biskop Mathias Foss i Aalborg. I Sulsted kirke blev opsat et epitafium, hvoraf nu kun en rest, der er anbragt bag alteret, er tilbage som synligt minde om den myndige renæssancepræst.

Niels Hald

Under titlen "En frodig præst i Horsens-Hammer" stod ovenstående artikel at læse i Aalborg Stiftstidende den 15.dec. 1941. Artiklen er skrevet af nu afdøde førstelærer Niels Hald (1877 - 1954). Niels Hald virkede ved Horsens (Langholt) skole fra 1902 til 1942. Artiklen bringes med familiens tilladelse.

Hst.

HENRIK STAMPE

Henrik Stampe blev født 1713 i Hammer præstegård. Her var hans far (Jens Hendriksen Stampe) præst. Også hans bedstefar (Hendrik Jensen Stampe) havde siddet i præsteembedet i Hammer. De to pastorer omtales i Hedins bog om Hammer Bakker som de "to fornemste, lærdeste, mest begavede og mest velstående præster", der har siddet i Hammer præstegård. Alt det, der ligger i den smukke omtale af de to Stampe'r, tog Henrik Stampe i rigt mål i arv.

Han blev student 1728 (Aalborg) og kastede sig over filosofiske og juridiske studier, b.a. i Tyskland.

1740 blev Henrik Stampe professor ved Københavns universitet i filosofi. 1753 blev han professor i jura.

Henrik Stampe indtog ikke blot høje embeder inden for universitetsverdenen. Han steg til de højeste embeder inden for administrationen.

I 1753 blev han udnævnt til generalprokurør, en stilling han beklædte til sin død.

Generalprokurøren var en slags konsulent for de forskellige statskollegier. Han skulle afgive erklæringer om juridiske spørgsmål, der blev rettet til ham. Efter Henrik Stampes død blev hans erklæringer udgivet, og Edv. Holm skriver om dem:

"Hvad der udmærker disse er ved siden af en fortrinlig juridisk indsigt, en mærkelig evne til at se sundt og naturligt på tingene og tidt et skarpt øje for, hvad det i enhver sag netop kom an på, dertil en levende sans for det praktiske livs krav, og bagved det hele en human livsanskuelse, båret oppe af en elskværdig mild personlighed". Samme Edv. Holm omtaler videre Henrik Stampe som "en af de ypperste retslærde, vort fædreland har haft"

Edv. Holm skildrer dernæst H. Stampe som en mand, der virkede mod, at embedsvilkårlighed kom til at skade den enkelte. Stampe levede i enevældens tid, men havde øjnene åbne for større frihed på økonomiske og sociale områder. Han søgte at fjerne skrænker som privilegier og lavsrettigheder havde sat. Han var også stemt for en forbedring af bondestandens kår. Han var blandt den, der forberedte de store landboreformer i slutningen af 1700-tallet.

Det sidste kom han tæt ind på livet af. Han blev statsminister 1784 og deltog selv i statsrådsforhandlingerne om stavnsbåndets ophævelse. Han døde 1789.

Hst.

NB. Billedet er en gengivelse af et gammelt tryk, der er lavet efter J.G. Preislers kobberstik af J. Juels maleri af Henrik Stampe

HAMMER-HORSENS SOGNEFORSTANDERSKAB

Forhandlingsprotokollen fra Hammer-Horsens sogneforstanderskabs tid (1842-67) giver, da den ikke blot refererer de trufne afgørelser, men ofte ledsager dem med udførlige motiveringer, i mange henseender et interessant kulturbillede fra denne for vort land og folk så betydningsfulde tidsperiode. De fleste emner, den omtaler, har selvfølgelig kun lokal interesse; her skal dog anføres enkelte, som formentlig vil have interesse ud over sognegrænserne.

De (til 1856) selvskrevne medlemmer, godsejer N.P.Ahlmann, Langholt, og sognepræst R.W.Balslev, Hammer, var med undtagelse af korte afbrydelser skiftevis formænd; begge var dygtige, praktiske mænd; ledelsen var således i gode hænder og forhandlingerne præget deraf, dertil kom, at forstanderskabet iøvrigt bestod af repræsentanter for "det større hartkorn", så det var en ret enspræget forsamling, hvad følgende udtalelse også vidner om: På en af Det kgl. Rentekammer i 1843 afæsket erklæring "betræffende foranstaltninger til forbedring af husmandsstandens og arbejderklassens kår" svares der: Forstanderskabet fandt, at der ikke er grund heri at gøre forslag til forandring, eftersom det er vitteligt, at husmændenes kår her i pastoratet befindes at være lige så gode som gårdmændenes med undtagelse af nogle få; thi næsten enhver husmand har så megen jord, at han derpå kan holde 1 á 2 køer, og de fleste er enten selvejere eller fæstere.

I tilknytning hertil skal anføres, at forstanderskabet et par år efter anbefaler et andragende fra to husmænd om hjælp fra Det kgl. Landhusholdningsselskab til anskaffelse af en plov, "da begge have opdyrket en del jord alene ved at pløje med deres køer og ved at grave med deres spader".

1849 svares på en skrivelse fra stiftamtet angående landpostbude: "at da Hammer pastorat ligger i nærheden af Aalborg, er det udenfor dette pastorats interesse, at landpostbud oprettes. I pastoratet findes ingen privat postbud, men et postbud fra Dronninglund og et postbud fra Hellevad sogn medtager breve m.m. til og fra de steder, som ligger i nærheden af den ny Sæbyvej. Præsten modtager sin post fra Sulsted ved eget bud".

Landbefolkningen manglede her som mange andre steder inte-

resse for en forbedring af postbesørgelsen.

Fattighjælpen bestod dengang væsentlig i naturalier, og vi anfører enkelte bevillinger til belysning af de små forhold, som da eksisterede: I anledning af julen bevilges 1843 til "de mest trængende" - ialt 18 personer nævnes - 2 td. 7 skp. rug, 2 td. 6 skp. byg samt 1 rdl. 2 mrk. 8 sk. - "Søren Vase, som er syg, har søgt om hjælp. Det fornødne korn tildeles ham, indtil videre med 1 skp. rug og 1 skp. byg".

Fra 1848: En husmand fra Hvilshøj forpligter sig til at forsørge sin svigermøder på følgende vilkår: "De 3 første år får han årlig 3 td. korn (rug og sædebyg) og siden til hendes død 3 td. korn og 3 rdl. årlig, imod at han forsørger hende med kost, pleje, seng og klæder samt alle øvrige fornødenheder, ligesom han også bekoster hendes begravelse."

"Såfremt N.N. ikke vil beholde fruentimmeret Ane Margrete for samme pris som forrige år 1 td. rug og 1 td. byg, da bliver derom at lyse til kirkestævne". - Ved lysning til kirkestævne indkaldtes ofte tilbud fra beboerne om forsørgelse af forældre-løse børn og fattige; denne form for licitation blev senere forbudt.

På forstanderskabets første møde i 1847 var kun fire sager til behandling, og nr. 3 refereres således:

En skrivelse fra agent Galster fremlagdes, hvori han udbeder sig sogneforstanderskabets erklæring, hvorvidt det kunne være ønskeligt for landmændene, at agenten i Sundby måtte udsælge brændevin. - Sogneforstanderskabet erklærer i den anledning, at det måtte beklages, at det var forment agent Galster at sælge brændevin i Sundby, da omegnens beboere, in specia dette pastorat, for tiden føler et stort savn ved ikke at kunne få denne nødvendighedsartikel hos ham ligesom andre varer, og det måtte derfor meget anbefales, at han måtte erholde tilladelse til at udsælge samme, så meget mere, da han altid har holdt meget gode varer til billige priser, og det ville være forbundet med omkostning og ulejlighed for de fattige landboere med deres overfart over Limfjorden for at afhente samme i små partier i Aalborg.

Mange vil trække på smilebåndet over denne anbefaling, hvis forfatter er pastor Balslev; hans solide personlighed såvel som hans eftermæle i sognene borger for, at han ikke selv misbrugte "denne nødvendighedsartikel", og at forstanderskabet ikke har

siddet pokulerende om kaffepuncherne er temmelig sikkert; mødet holdtes på Kinnerup, hvis ejer Chr. Nielsen "for at give stue, varme og lys" modtog 5 rdl. årlig - kommunens eneste "administrationsudgift!"

Anbefalingen må derfor tages som udtryk for datidens syn på "den fattige mands snaps" og for vendelboernes lyst til at støtte agent Galster i kampen mod Aalborgs privilegier. Sansynligt er det da også, at "erklæringen" - måske i forbindelse med flere andre fra oplandet - medvirkede til, at agenten samme år fik den ønskede bevilling og kunne åbne Nørresundbys første legale udsalg af brændevin.

Anføres skal det også, at forstanderskabet ikke kritikløst anbefalede enhver lignende bevilling; det mærkede hokeren i Horsens, som uden motivering blev nægtet anbefaling - han holdt smugkro!

Krigen 1848 - 50 sætter selvfølgelig spor i forhandlingerne. Frihedsrøret, "ånden fra 1848", synes dog ikke at have optaget sindene ret stærkt; til valglisten for Den grundlovgivende Rigsforsamling melder sig således kun 35 vælgere fra pastoratet, men sogneforstanderskabet foranstalter en indsamling af "frivillige bidrag til fædrelandets tjeneste", og resultatet bliver: 92 tdr. 7 skp. rug, 1 td. 2 skp. byg, 10 tdr. havre og 87 rdl. 4 sk. Også oprettelsen af frivillige korps får støtte; man ønsker, at deltagere, som udebliver fra øvelsen, skal mulkteres, hvad amtet dog ikke kan tillade.

I juni 1852 foretog Frederik VII og grevinde Danner den tit omtalte store rejse i Vendsyssel. I den anledning vedtog forstanderskabet, at der skulle rejses en æresport ved den daværende amtsgrænse nord for Eget. Det ordnedes på den praktiske og bil-

Hvor mange indbyggere
var der i
Horsens-Hammer?

		Hammer	Horsens
1/7	1787	413	445
1/2	1801	470	445
18/2	1834	672	627
1/2	1840	659	629
1/2	1845	718	611
1/2	1850	753	664
1/2	1855	732	765
1/2	1860	760	836
1/2	1870	855	891
1/2	1880	885	1037
1/2	1890	912	1146
1/2	1901	941	1213
1/2	1906	986	1202
1/2	1911	1011	1215

Ovenstående tal, der stammer fra folketællingerne de pågældende år, er hentet i "Folkemængden 1. februar 1911 i kongeriget Danmark".

Hst.

lige måde, at to medlemmer skulle besørge porten oprejst, to andre forestå pyntningen, et medlem hente det fornødne i Aalborg og to besørge porten nedtaget, medens omkostningerne ved køb af materialer betales af kommunekassen.

Krigene bragte ikke dengang så store forstyrrelser i det økonomiske liv som kendt i vor tid; medens "Regnskab for kommunale anliggender" 1842 balancerer med 150 rdl. var balancen 1862 kun vokset til 249 rdl. - For at anskueliggøre såvel boligforhold som arbejds lønninger skal blot anføres fra sidstnævnte år: "Horsens skole (med udhus) spækkes og kalkes inde og ude, fodlisten sættes omkring i sovekammeret, alle fjæl i loftskammeret drives sammen, så det bliver tæt. - Arbejdet påtog sig N.N. for 4 rdl. 3 mark, hvilket bud approberedes, og skal arbejdet være færdig 1. juli".

Skønt sognene i 1864 først havde indkvartering af de vigende danske tropper og derefter blev besat af fjenden, er det først i julimødet, at et emne behandles, som har relation til krigen, idet godsejer Ahlmann, som igen er formand, og Alexander Toft, Birket, vælges til "at iagttage kommunens tarv ved mulige udskrivninger af krigscontributioner".

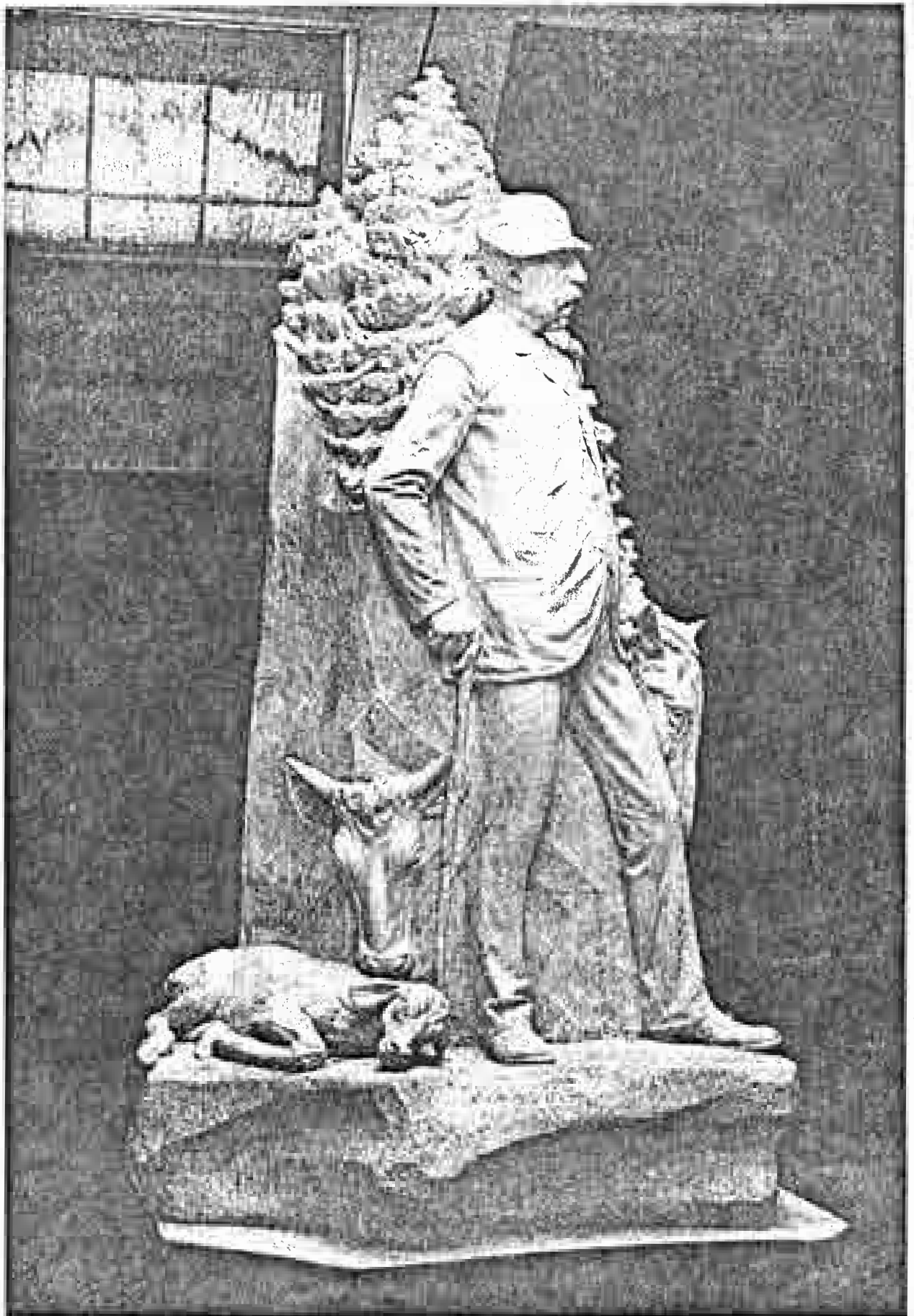
På augustmødet oplyser formanden, at kommunen "skal udrede til fjenden: 1. for de opbragte tyske skibe og 2. til den preussiske krigskasse 1 måned 4 dages direkte statskatter ialt 1296 rdl. 1 mark 14 sk. - "Denne fandt sogneforstanderskabet samstemmende med pastoratets interesse for at afværge fjendtlig execution, hvormed der var truet". - Kassen var imidlertid tom, men formanden tilbød at udlægge beløbet, og til dækning blev der så pålignet 4 rdl. pr. td. hartkorn i ekstra skat.

1868 afløses sogneforstanderskabet af sognerådet, og den gamle protokol slutter med et referat af sognerådets konstituerende møde, hvori Pentz Jensen, Skovlund, valgtes til formand. - "Det kommunale selvstyre" går ind i en ny epoke.

Ovenstående artikel er skrevet af afd. førstolærer Niels Hald, Langholt. Den blev oprindeligt trykt i "Fra Himmerland og Kjær Herred" 1949 med titlen "For 100 år siden". Den gengives her med familiens tilladelse.

På de følgende sider er fortalt om godsejer Malthé Ahlmann, Langholt. Som det fremgår af artiklen, ønskede man efter Ahlmanns død at sætte ham et synligt minde. Komiteen, der stod bag planen om et mindesmærke, overlod det til godsejer Ahlmanns søster at vælge kunstneren. Hendes valg faldt på billedhugger Hansen-Jacobsen. Herover ses mindesmærket i gips, fotograferet i billedhuggerens atelier. Billedet er hentet fra "Illustreret Tidende", 19. juni 1904. På grundlag af ovenstående gipsmodel blev det endelige mindesmærke hugget i granit.

Hst.

MALTHE AHLMANN

Blandt jysk landbrugs førende skikkelser i slutningen af forrige århundrede stod godsejer Malthe Ahlmann, Langholt, som en af de mest kendte.

Hans fader, sønderjyden Nis.P.Ahlmann, havde 1840 købt Langholt Hovedgård med tilhørende bøndergods, ialt ca. 315 tdr. hartkorn for 71.000 rdl. sølv af justitsrådinde Lanngs dødsbo, og gennem 44 års dygtigt virke lagde han en solid grund for et rentabelt landbrug, men det blev dog først under sønnen, Malthe Sehested Hoff Ahlmann, født 14.december 1844, at gården vandt det ry i landbrugskredse, som den siden har holdt, og som har medvirket til at fri den fra at dele skæbne med så mange andre af landets herregårde i forfald og udstykning.

Skønt i mange henseender af den gamle skole gav N.F.Ahlmann sønnen en efter engelsk forbillede tidssvarende alsidig uddannelse. Han blev efter skoleophold i Aalborg discipel på Sorø Akademi, hvor han havde komponisten P.Heise til musiklærer, og da den unge Ahlmann var meget musikalsk, udviklede der sig et venskabsforhold mellem lærer og elev; Heise udvirkede, at faderen sendte sønnen et piano, og såvel dette instrument som et stueorgel, han senere anskaffede, beherskede han med dygtighed.

Efter at have taget præliminæreksamen ved akademiet, lærte Malthe Ahlmann praktisk landbrug på flere større gårde, bl.a. Skærvad, som dengang ejedes af C.F.Carøe og var et søgt lærested for unge landmænd. Carøe var godt kendt i Vendsyssel, idet han flere år havde haft Nielsminde ved Sulsted i forpagtning og en tid været i bestyrelsen for landboforeningen. M.Ahlmann foretog derefter i 1867 en lærerig studierejse gennem flere lande; særlig i England og Skotland opholdt han sig længe, og han sendte hjemmet begejstrede skildringer af sine oplevelser. Hjemturen gik over København, men her gav han sig tid til at gennemgå et kursus på den kgl. ride- og køreskole.

Rigsadmiral Peder Munk, som ved mageskifte med kronen var blevet ejer af Langholt og havde gjort denne til en hovedgård, kom også i besiddelse af Gl.Striben i V.Hassing sogn, og denne gård har siden fulgt Langholt. Til Gl.Striben lagde N.P.Ahlmann de tre fæstegårde, Ny Striben, Byghaven og Fuxlund, så Striben, som den derefter kaldes, fik et tilliggende på ca. 220 ha. fortrinlige jorder. Denne gård fik Ahlmann 1868 i forpagtning, og

her søgte han at realisere sine mange planer; den nuværende hovedbygning med høj kælder og frontispice samt flere udbygninger blev opført, og den store parklignende have ned mod mosen blev anlagt. Efter engelsk mønster grundede Ahlmann på Striben et stutteri for den jyske hest, og ved indkøb af avlstyre blev der begyndt et målbevidst arbejde for udvikling af en yderig jysk kvægstamme. Alt dette krævede store økonomiske ofre, og den mere forsigtige fader kunne ikke altid tilbageholde sin kritik overfor sønnens dispositioner.

Iøvrigt førte Malthe Ahlmann på Striben et hyggeligt ungarleliv og samlede mange venner til festligt lag, ligesom han deltog i selskabeligheden på omegnens større gårde. Blandt gæsterne på Striben var provst, senere kultusminister J.J.K.Bjerre, Vester Hassing, den hyppigste, og der udvikledes et varigt venskab mellem de to jævnaldrende mænd. Opbevarede breve fra gæster viser, at ved fester på Striben var bordets glæder ikke de dominerende, men særlig når søsteren frøken Marie Ahlmann, der var stærkt litterært interesseret, var deltager, drøftedes litteratur og kunst, ligesom musikken var et vigtigt led i underholdningen. Også kommunal virksomhed kom Ahlmann ind i under Striben-opholdet, idet han blev formand for V.-Ø.Hassing sogneråd, og da man en kort tid manglede en organist ved den i Øster Hassing nybyggede kirke, tilbød Ahlmann provst Bjerre at spille orgelet.

1884 døde faderen, fru Ahlmann året efter, og Malthe Ahlmann flyttede så ind på Langholt, hvor han i forening med søsteren frk. Marie Ahlmann - begge forblev ugifte - fortsatte de gamle, solide traditioner fra forældrenes tid. Arbejdet for forbedring af hestebestanden fortsattes på Striben, kostbare hingste som "Valdemar Langholt" og "Trymer", der i flere år var fløjhingste på dyrskuerne, indkøbtes, og fra stutteriet udgik fortrinlige avlsdyr. Skønt hestene havde Ahlmanns største interesse, blev det kvægbruget, som gjorde Langholt kendt; ved indkøb af tyre og kyndig røgt af avlsmaterialet dannedes den kvægstamme, som siden har hjembragt utallige præmier fra såvel lokale dyrskuer som fra ung- og fællesskuer.

Godsejer Malthe Ahlmann blev i løbet af få år forgrundsfigur, ikke blot på egnen, men hans navn blev landskendt, og utallige vær de hverv, som han kom til at beklæde. Af lokale hverv nævner vi blot, at han en årrække var formand for Horsens-Hammer sogneråd; de politiske bølger gik dengang højt, og "det

mindre hartkorn" så de fleste steder skævt til det større. Ahlmanns hensynsfulde og uegennyttige færd afvæbnede eventuelle modstanderes anledning til opposition, men et medlem af rådet, som undertiden havde sin store hund "Estrup" med til sogneråds-møderne, fandt undertiden behag i at udslynge et barsk: "Ned med Estrup", nemlig når hunden sprang op i en gammel sofa, som stod i et hjørne af lokalet! Som kuriosum kan anføres, at under Ahlmanns formandskab figurerede "bestyrelsesudgifter" på de årlige regnskaber med "porto og budløn til formanden 40 kr." -Billig administration!

Valgene til rigsdagen foregik dengang ved mundtlig afstemning, og Nørresundby var valgsted for Kjær herred; når Ahlmann her som valgstyret rettede spørgsmålet: "Hvem stemmer De på N.N.?", og arbejderne fra Langholt en efter anden svarede: "På Tutein, hr. godsejer!" -Proprietær F.Tutein, Høgholt, var flere gange "Det moderate venstre"s kandidat og støttedes af højre - skyldtes dette ikke frygt for arbejdsgiveren, hvad nogle mente.

Skønt højremand var godsejer M.Ahlmann, der var rummelig og meget velmenende, velset i liberale kredse, og han så med sympati på den begyndende husmandsbevægelse. En mængde husmandsrejser gik over Langholt; lærer A.Christensen, Sdr.Tranders, som var god ven af godsejeren og ofte fører for et hold, fortæller, at et besøg på Langholt var en oplevelse for husmændene, idet såvel godsejer Ahlmann som frøken Ahlmann udviste den største gæstfrihed. "Til sidst spillede godsejeren orgel, og husmændene sang af fuldt bryst. Det blev sen aften og langt over program-mæssig tid, inden vi tog af sted". (Aalb. Amtstidende).

Denne rummelighed hos Ahlmann var sikkert også for en stor del årsag til, at Aalborg amts landboforening, for hvilken han var formand fra 1888 til sin død, undgik den spaltning, som politiske spørgsmål fremkaldte adskillige andre steder. Nævnte formandspost var måske det hverv, som var godsejer Ahlmann kærester, han kom her i forbindelse med mange mennesker i by og på land og fandt et rigt virkefelt i løsningen af de mange problemer, som posten førte med sig. Anføres skal det også, at han kom i bestyrelsen for det kgl. danske landhusholdningsselskab, de jyske landboforeninger og agrarforeningen, ligesom han blev medlem af flere kommissioner, bl.a. toldkommissionen af 1895, hvor Ahlmann virkede for en ændring af toldsatserne til gavn for landbruget. 1897-98 var han medlem af landstinget og sluttede sig naturligt til "de frikonservative".

Gennem sin mangesidige virksomhed vandt godsejer M. Ahlmann en agtelse og popularitet ud over det almindelige, dette skyldtes især praktisk dygtighed, en nobel og uselvsk karakter samt evne til såvel at kunne præsidere som forhandle til alle sider. Dertil kom, at hans hånd var åben, ikke blot over for menneskelig trang men for støtte af mangfoldige samfundsnyttige formål, og hans stoute Nansenskikkelse indgød umiddelbart tillid.

Konjunkturerne var ikke i firserne og langt ind i halvfemserne gunstige for landbrugerne, så Ahlmann måtte sikkert som mange andre landmænd gøre indhug i reserverne, og da opgangen kom, og han skulle til ret at nyde frugterne af de store udlæg - han oplevede kun to avlsdyrauktioner - blev han brat revet bort fra sit store virke. Under en ridetur i engene ved Striben blev han slået af en kådplag, blev lagt til sengs med et brækket ben og døde pludselig af en blodprop den 12. juli 1902. Samme dag holdtes ungske i Kolding, hvor flere af gårdens dyr var udstillede, og dødsbudskabet vakte oprigtig sorg blandt hans mange venner, som var samlet dér.

Begravelsen blev pompøs. Efter at gæsterne - ca. 1000 - havde spist frokost i haven, holdt provst Bøggild mindetalen over Ahlmann - provst Bjerre var død 1901. Aalborg regimentsmusik spillede bl.a. den af afdøde komponerede melodi til "Så vil vi nu sige hverandre farvel!" og marcherede i spidsen for det mægtige vogntog til Horsens kirkegård, hvor kisten blev båret ned i familiens gravkapel. "Ahlmann fik en ligfærd, som kun vil falde i de færrestes lod. Den eksempelløse store deltagelse i en så fjerntliggende landsdel som her viser, at han var en af landbrugets ypperste mænd, en af landets bedste sønner", skrev "Agrar-dagbladet".

På foranledning af landboforeningens bestyrelse blev der efter Ahlmanns død udsendt opfordring til at hædre ham ved rejsering af et mindesmærke. Det betydelige beløb, som indkom, gjorde det muligt at rejse en bauta udover det almindelige. Ved samvirke mellem billedhugger Hansen-Jakobsen og firmaet Villefrance skabtes det kendte 4 meter høje granitmonument, som i sommeren 1907 blev afsløret af Ahlmanns efterfølger på adskillige tillidsposter, folketingsmand P.P. Pindstrup. Det giver ved sine relieffer ikke blot et billede af godsejer M. Ahlmann men skildrer ved sin symbolik hans virksomhed som opdrætter og plantningsven for kommende slægter.

Søsteren frk. Marie Ahlmann og senere nevøen cand. jur.
N. Ahlmann-Lorentzen overtog Langholt og Striben, hvor landbruget
siden i enhver henseende har været på højde med udviklingen.

Niels Hald

Ovenstående var med titlen "Godsejer Malthe Ahlmann til Lang-
holt" trykt som kronik i Aalborg Stiftstidende, 14.dec. 1944.

Hst.

SIDEN SIDST

Grindsted-hallen

Grindsted fik et længe næret ønske opfyldt: Grindsted-hallen blev færdig og indviet under store festligheder.

Lokale blade

Vodskov borgerforening er begyndt at udsende "Vodskov Posten". Som det vil være kendt har borgerforeningerne i Grindsted og Langholt i nogen tid udsendt egne blade. Selv om alle tre blade selvfølgelig især beskæftiger sig med nutidens problemer, har de alle afsat plads til lokalhistorisk stof.

Bilag til dispositionsplanen for Vodskov

Borgerforeningerne i Vodskov, Grindsted og Langholt har i fællesskab udarbejdet et hæfte med kommentarer og ændringsforslag til den dispositionsplan vedr. Vodskov, der blev udsendt juni 1977.

Tilbygninger til Vodskov skole

I 1978 tog Vodskov skole en ny skolekøkkenafdeling - og i 1979 en ny fysikafdeling i brug.

Præsteudnævnelse i Horsens-Hammer

Pastor Hertz-Jensen er pr. 1. august 1978 udnævnt til præst i vore sogne. Han blev indsat ved gudstjenesterne den 13. august 1978.

Søndagsskole-jubilæum

Vodskov søndagsskole kunne den 10. sept. 1978 fejre sin 60 års fødselsdag. Søndagsskolen ledes i dag af fru Anna Hansen og har 60 elever. I alt 9 ledere tager sig på skift af arbejdet. Søndagsskolen blev i sin tid startet af fru Cecilie Andersen, der på dette tidspunkt boede her i Vodskov, senere flyttede familien Andersen til Rærup. Søndagsskolen blev de første mange år holdt i private hjem. I 1933 blev missionshuset bygget, og der har søndagsskolen så siden holdt til. NB. Fru Cecilie Andersen var datter af mølleren i Vester Mølle (Langholt). Hun ligger begravet på Langholt kirkegård.

Kapel og kirkegårdskontor

Den ny bygning på Vodskov kirkegård (kapel og kirkegårdskontor) blev taget i brug i efteråret 1978.

Konstitueret rådmænd

Byrådsmedlem, skoleinspektør Sv. Laursen, Vodskov, har i tiden okt. 1978 - april 1979 været konstitueret som rådmænd under rådmænd Henning Larsens sygdom (magistratens 5. afd.)

I 1977 døde Ottilie Jensen, Anesminde. Frk. Ottilie Jensen viste arbejdet med Horsens-Hammer Hjemstavnsmuseum og Horsens-Hammer lokalhistoriske arkiv stor interesse. Hun var en af de første, der stod parat til at hjælpe, dengang vi startede. Vi havde ikke dengang lokaler på Vodskov skole, men frk. Jensen overlod os sin kostald på Anesminde, og her begyndte vi at opmagasinere de første ting, vi indsamlede. Det er formodentlig ikke for meget sagt, at havde frk. Jensen ikke dengang tilbudt os sin kostald - ja, så var vi vel ikke kommet i gang. Hvor skulle vi have haft tingene?

Ved flere lejligheder gav hun os også økonomisk støtte til vort arbejde. Da hendes testamente efter hendes død blev åbnet, viste det sig, at hun havde tiltænkt os en stor gave til vort fremtidige arbejde: 10.000 kr. Efter hendes bestemmelse skulle boet betale arveafgiften, således at de 10.000 kr. ubeskåret kunne gå til vort arbejde.

Vi er frk. Ottilie Jensen meget taknemmelig. Pengene er nu hensat på en særlig konto - og alene renterne vil kunne give et godt tilskud til vort arbejde fremover.

Johs. Høgsted Jensen

I 1944 stiftede man her i Vodskov under indtryk af krigens gang en luftværnsforening: Vodskov Luftværnsforening. Den nåede at holde et par møder, inden krigen sluttede, ligesom den indkøbte visse former for nødhjælpsudstyr. Købmand Gotfred Jensen var foreningens kasserer. Da krigen sluttede stod der et vist beløb på en bankbog, som Gotfred Jensen trofast har opbevaret. For få måneder siden mente han, at nu havde han gemt den længe nok. Han "ophævede" foreningen, hævdede de ca. 800 kr., der stod på bankbogen og overdrog dem til os. Vi takker Gotfred Jensen og luftværnsforeningen.

Johs. Høgsted Jensen

Denne 3. årgang af Horsens-Hammer Årbog er udgivet af Horsens-Hammer Hjemstavnsforening. Redaktion og trykning: Sv. Dam-Larsen og Johs. Høgsted Jensen. Foreningens formand: Chr. Jørgensen. Årbogen fås ved henvendelse til Johs. Høgsted Jensen, Møgelbjergvej 58, 9310 Vodskov.

